

Ulvija Mušović

Prvonagrađena priča
Donator nagrade ZK -
BIHOR, Luksemburg

KOSAČ

Zvono telefona u apotekarskoj tišini kabineta prenu Maksima iz dubokog razmišljanja. U prvi mah on nije bio svjestan kakav je to zvuk, a onda se sjeti i poče tražiti svoj mobilni telefon, prepipavajući džepove i gomile papira na radnom stolu. Nije volio tu spravu modernog doba koju su svi oko njega obilato koristili za isprazne razgovore, igrarije i internet pretraživanja, najčešće bezvrijednih informacija i tračeva. Svoju staru Nokiu koristio je samo za neophodnu komunikaciju sa suprugom i kćerkom, i uskim krugom naučnih saradnika sa kojima ga je povezoao rad na Institutu. Telefon je bio podešen na klasično zvonjenje, a kako je na stolu bilo dosta papira, reski zvuk zvona se ogłosi nekoliko puta prije nego je uspio pronaći telefon i javiti se:

- Molim,
- Maksime, kako si? Je li sve u redu, hoćeš li svratiti kod mene?
- Seade, ti si? Izvini, koliko je sati?
- Prošlo je pet. Dogovorili smo se da dođeš kod mene oko četiri.

- Izvini, molim te, nešto sam radio, pa sam izgubio predstavu o vremenu. Ti znaš da u svijetu moje fizike gubim vezu sa onim izvan njega. Oprosti, molim te, evo me dolazim.

Oni rijetki ljudi koji su ga poznavali, znali su da je veoma odgovoran, ozbiljan, pošten i tih čovjek. U naučnim krugovima njegovo ime je izgovarano sa velikim poštovanjem, ali za običan svijet, on je bio skoro neprimjetan. U zgradi u kojoj je stanovao uljudno se pozdravljao sa svima, porazgovarao bi o običnim stvarima, čak i sa djecom, a o svom poslu nikada ne bi pričao, smatrajući da to njih ne interesuje. Ti razgovori su bili rezervisani za uski krug pravih naučnika sa kojima je kontaktirao direktno ili preko naučnih časopisa. Običnih druženja i kafanskih razgovora je bilo veoma malo. To jednostavno nije bio njegov svijet, mada je razumijevao i takve potrebe kod drugih ljudi. Do Seadove klinike trebalo je prepješačiti nekih petsto metara, tako da je stigao brzo.

– Oprosti, molim te, što si me čekao. Izgubio sam predstavu o vremenu.

– Ma, nije problem, Maksime, uplašio sam se da se nije šta desilo. Sedi, molim te. Vidi, moram biti otvoren. Dobio sam rezultate iz laboratorije. Test je pozitivan. Nažalost, potvrdilo se ono na šta sam sumnjao. Molim te, treba odmah početi sa lečenjem. Sada je to najvažnije. Morao si se javiti ranije, ali nećemo se predati. Ovde je dobra ekipa doktora, a ti si gorštački soj, pobićemo mi to.

Ove riječi njegovog Seada ga uzdrmaše i dovedoše u ono stanje kada mozak i sva čula ubrzano rade. Još dok je išao ovamo znao je da će razgovarati o njegovoj bolesti, kojoj on nije pridavao mnogo značaja, jer niukom slučaju nije pomišljao da bi to moglo biti nešto tako ozbiljno. Riječi prijatelja, rođaka i veoma uglednog doktora, prvi put mu izazvaše pomisao na smrt - *Pa ja bih mogao umrijeti. Je li moguće da to bude kraj?*

– Seade, znači ozbiljno sam bolestan? Reci mi sve, molim te. Šta je pokazala analiza?

– Nažalost, potvrdila se moja sumnja. Karcinom. I to u podmakloj fazi. Samo, molim te, nije fraza, ja s tobom moram biti otvoren, ima nade, borićemo se. Pobićeš ti to. Mislim da treba odmah krenuti sa terapijom citostaticima. Ne smemo gubiti vreme. Izvršićemo dodatne analize. Postoji mogućnost hirurške intervencije, mada je to kod ovog tipa teško moguće. Ipak... Konsultovaćemo i profesora Nedovića. Ima dobrih klinika i tu i u svetu, ali sada je najvažnije da delujemo odmah. Moraš da se boriš. U ovakvim situacijama najvažnija je volja pacijenta i genetika.

– Kakve su mi šanse? Mislim u procentima. Znaš, ja sam tehničko lice, bolje razumijem cifre.

– Ima šansi. Ne može se to sa sigurnošću reći procentualno. Svaki organizam je različit. Ti si, hvala Bogu, jak i zdrav, a uzdamo se i u ono što te zadojilo, gore u našim kršima...

– A kako će se to odvijati? Mislim, hoće li ići brzo? Znaš šta hoću da kažem, razvija li se brzo, hoću li biti na nogama i koliko to može da potraje?

– Molim te, nemoj tako da reaguješ. Nije kraj, nećemo se predavati. Kod ovog tipa karcinoma često to ide ubrzano, ali zabeleženi su slučajevi da se zaustavi, prolongira i ko zna sve šta tu može još da bude. Imaju i Rusi nekih novih metoda. Kontaktiraćemo ih preko Ministarstva, angažovaće se oni za tebe. Sve ćemo probati...

– Seade, borićemo se. Ne predajem se. Samo reci mi, onako profesionalno, iskreno, ako se bolest bude razvijala nekim uobičajenim tokom...

– Maksime, govorim ti najiskrenije. Statistika kaže da nisu velike šanse, ali postoje. Najčešće se razvija brzo. Proces obično traje dva, možda i tri meseca, ali bilo je i drugačijih slučajeva, zato se вреди boriti. Znaš, mnogo će zavisiti od tebe. Moraš verovati u pobedu da bi pobedio.

– Je li moguća greška u toj analizi?

– Nažalost, ne. Biopsija je vrlo egzaktna metoda. Da ima bilo kakve sumnje, ja bih to proverio pre ovog razgovora. Ti si mi kao brat, kao stariji brat. Primio si me kad sam prvi put kročio u Beograd. Osim toga, ti si moja veza sa zavičajem. Znaš kako su se pazili naši očevi. Pa, tvoj pokojni otac me je prvi put šišao, on je moj kum! U našoj Crnoj Gori se to posebno čuva i poštuje. Teško mi je da pričamo o ovome, ali tebi moram govoriti istinu. Opaka je bolest, moramo joj se zajedno suprotstaviti.

– Hvala ti, moj Seade. Mnogo mi znači to što si ti uz mene. Samo, malo sam zbunjen. Pa, ja nikad nisam bio bolestan. Čak me i grip mimoilazio... Znači to je to, to je to... Oprosti, naspi mi jednu rakiju, ili nešto drugo jako, ako imaš, čini mi se da mi to sad treba.

Sead ustade i iz bifea donese dve rakije. Jednu spusti pred Maksima, a iz druge otpi gutljaj i spusti je na sto. Prijalo mu je ovo piće sad, jer ga je pogodila bolest prijatelja. Trudio se da mu ulije nadu i snagu da se bori za život, a znao je, onim profesionalnim dijelom svoga bića, da su šanse skoro nikakve. Volio je Maksima. Vezivalo ih je staro porodično prijateljstvo i kumstvo. On ga je i dočekao kada je došao u Beograd, da studira medicinu. Nisu se često susretali, zbog razlike u godinama, a i zbog različitih afiniteta. Maksim, vezan za nauku, Institut i kuću, a on, dobar i uspješan doktor, bio je mnogo više uključen u društveni život. Putovanja, seminari, žene, pa ponekad i kafane, nalazili su se na trasi njegovog životnog puta. Ipak, u svakom

momentu, Maksim je bio njegov prijatelj. Cio dan se spremao kako da obavi ovaj razgovor, a na kraju je pričao onako smeteno i nepovezano. Sad ćute obojica. Sead krenu da opet otpije gutljaj, ali ga Maksim zaustavi, uhvativši ga za ruku i blago se osmjehnuvši:

– Stani da nazdravimo, kume. Vrijeme je da se i ja naučim tom tvome bekrijanju. Da si me vodio po tim kafanama možda bi me mimoišla i ova pogan. Živio ti meni, a dako i ja pretekнем, nekako.

Maksim kucnu čašom u Seadovu čašu, pogleda ga pravo u oči i popi ukap, onako kako se to radi u njihovom selu. Onda ustade, pruži mu ruku i krenu ka vratima.

– Stani, Maksime, da te povezem do stana.

– Neka, prošetacu, blizu je. Hvala ti i doviđenja.

– Molim te, dođi sutra. Ja ću napraviti protokol i da odmah krenemo sa terapijama. Najbolje bi bilo da već prekosutra budeš u bolnici sa kompletnim tretmanom.

– Pusti me da razmislim i da razgovaram sa Evom i Sanjom.

– Naravno, razgovaraj, samo ne smemo mnogo čekati. Hajde, srećno i nemoj da se predaješ, nije to u našem junačkom soju.

„Junačkom soju...“- ostadoše mu u ušima te Seadove riječi. U njihovom zavičaju se drži do junaštva i soja. Svest o tome ga nikad nije napuštala. Pa ni sada, ne bi se moglo reći da je osjećao strah. Prije, da je to neka nelagoda ili strijepnja. Sve se desilo brzo.

Napolju ga dočeka prijatno majsko predvečerje. Volio je stari Beograd, njegove sjenovite mirne ulice, prijatna jutra i baš ovo vrijeme kada se najavljuje noć. Pogotovo prolječne dane. Ovaj grad ga je prihvatio kad je došao kao uplašeni seoski momčić, sa namjerom da studira fiziku, i polako ga uvodio u tajne gradskog života. Nikad nije ni poželio da živi u nekom drugom gradu. Ovdje je imao sve što je potrebno za njegov skromni, mirni život. Volio je i svoju tihu ulicu sa drvoredima lipa na obje strane. Išao je polako i razmišljao kako da razgovara sa Evom. Morao bi joj reći, a isto tako i kćerki, odrasla je, treba da zna. Uostalom, to se ne može sakriti. Bože, da li je ovo kraj? Je li moguće da je to sve na ovom svijetu? Nije bio uzoran vjernik. Nikad nije išao u crkvu, ali je u dubini duše vjerovao u Boga. Poštovao je vjernike i nekako je imao više povjerenje u njih nego u

one što su se drčno hvalili svojim ateizmom. *Bože, pomози mi da se izborim sa ovim što dolazi*, prošaptao je. Kao svi ljudi, i on je ponekad razmišljao o umiranju. Nije se plašio smrti kao prirodnog okončanja života, ali pomisao na ponižavajući položaj u koji bolest može dovesti čovjeka, kod njega je uvijek budila strijepnju. Sada je osjetio upravo to. Pomisao na bolesničku postelju, katetere, „guske“, neprijatnosti i opterećenje koje bi mogao priuštiti drugima, posebno Evi i Sanji, bila mu je nepodnošljiva.

Došao je do svog ulaza i zastao, pokušavajući da se smiri. Šta da kaže Sanji i Evi? Njih će odmah uhvatiti panika. Eva će alarmirati pola Beograda, sve doktore koje poznaje, prijateljice, i sve „stare Beograđane“. Onda će tu histeriju prenijeti na njegovu krhku mezimicu, Sanju... Produžio je niz ulicu, trudeći se da smisli kako da im saopšti da je ozbiljno bolestan. Sjetio se da tu u blizini ima jedna mala i mirna kafana. Ponekad je svraćao tamo na kafu, poslije partije šaha koju bi odigrao na klupi, u unutrašnjem dvorištu zgrade, sa komšijom Mirkom. Jedamput je tamo popio i rakiju sa kolegom koji ga je dovezao kući poslije uspješno završenog zajedničkog projekta. Bilo je to njihovo lično slavlje za „naučno dostignuće“. Sada je poželio da uđe i opet popije rakiju. Onu čašu kod Seada je već osjećao u mozgu i krvotoku, nenaviknut na često konzumiranje alkohola, ali, vjerovao je da će ga još jedna čaša smiriti.

Razmišljao je o Sanji i Evi i pokušavao da predvidi tok predstojećeg razgovora. Tačnije, pokušavao je da smisli kako da im saopšti da je ozbiljno bolestan, da čak može i umrijeti, a da, ipak, izbjegne scenu kataklizme, bujice pitanja i dramatičnih reakcija. Nije imao snage za to, bar ne u ovom trenutku. Volio je Evu na svoj način. Već dugo su u braku u kome su spojena dva potpuno različita svijeta, ali u jednom, prilično usklađenom ritmu. Shvatio je to on veoma brzo, jer je u braku tražio mir i razumijevanje za svoj životni cilj – nauku, a i njegova Eva koja je dobila ono što je od života željela – muškarca koji joj se sviđa, uglednog i priznatog u društvu, a istovremeno potpunu slobodu da zadrži sve navike udobnog života jedne stare beogradske porodice. Više od toga se nije ni moglo postići u spoju dva potpuno različita svijeta. Počelo je to davno, kada su se sreli na jednom studentskom skupu gdje su predstavljali svoje fakultete. On je studirao fiziku, ona

istoriju umjetnosti. Mladoj Beograđanki je zapeo za oko kršni i lijepi Crnogorac, te mu je prišla na prvoj pauzi, pitajući ga uz osmijeh:

– Kolega, sa kog ste fakulteta?

On poslije nije mogao ni da se sjeti šta joj je odgovorio i kako je tekao dalji razgovor, jer je bio veoma uzbuđen. Na prvi pogled mu se svidjela ta nježna, krhka djevojka, skoro providne bijele puti. Sve je na njoj bilo otmjeno, skladno, njegovano i nekako minijaturno, a ipak ženstveno. Kosa, nemirne oči i osmijeh. Stalno se smijala, spontano, iskreno, jer je zaista bila vesela. Pa onda ruke sa tankim prstima i lijepim noktima, usne i skladne obline ženskog tijela, u malom formatu. Imao je utisak da bi je jednim neopreznim stiskom mogao zdrobiti kao pahuljicu. Tako je oprezno primio njenu malu ruku dok su se upoznavali. Od tog momenta, uspostavljen je odnos koji će trajati kroz cijeli njihov zajednički život. Ona će ga voditi svuda po Beogradu, pokazivati mu svijet, njemu do tada nepoznat. Pozorišta, likovne izložbe, koncerte, klubove gdje dolaze glumci, književnici i svi „poznati beogradski likovi“. Njemu je predstavljala svijet koji nije poznavao, a njega je predstavljala svome svijetu. „Ovo je moj Maks“. Tako je dobio svoje novo ime i svoj novi svijet. Da, zaljubio se. Eva je bila potpuno drugačija od svih žena koje je susreo u svom ranijem životu. Kasnije, kada su već bili u braku, na površinu će brzo isplivati razlike u shvatanju supružničkog odnosa, porodice i ljubavi. Oboje će pokušati da ovog drugog prevede u svoj svijet, ali ubrzo će, prečutno, prihvatiti praktično i civilizovano rješenje i uvažavanje različitih afiniteta, slobodnog kreiranja društvenog života, a da pri tome to, ipak, bude skladan brak. Ništa više od toga. Ljubav je splasnula, izgubila onaj mladalački žar i pretočila se u naviku. Ne, nije iščezla, samo se nekako stišala, povukla. Kod njega je to bio onaj patrijarhalni duh kojim je zadojen u svojoj kući, gdje je porodica svetinja, ljubav se potiskuje, a brak traje – „dok nas smrt ne razdvoji“. Eva je, pak, pripadala onom karakteru ličnosti koje traže udoban život, zabavu i zadovoljavaju se površnim poznavanjem raznih oblasti. Šarmantna, obrazovana i obaviještena o svim aktuelnim društvenim zbivanjima, nije ni u jednu oblast zadirala dublje od opštepoznatih detalja. U Maksimu je dobila ono što je željela, čovjeka koji joj je fizički bio veoma privlačan, uspješnog i poštovanog, a opet, beskrajnu slobodu

da zadrži sve svoje životne navike. Imala je svoj lagodni posao u muzeju koji je obezbijeđen i čuvan za nju još na početku studija, svoje društvo, putovanja, stan koji je naslijedila od tetke, i roditelje, prijatnu gospodu, koja se nikako nije miješala u njihov bračni život. Povremeno bi se najavili i došli u posjetu koja bi tekla u običnom razgovoru o nevažnim temama, ili bi njih pozvali u svoj stan, pažljivo opremljen unikatnim namještajem i umjetničkim slikama, gdje bi stara otmjena služavka prinosila razne specijalitete i delikatese svjetske kuhinje. Poslije takvih prijema, svako bi ostajao u svojoj orbiti do nekog narednog susreta koji nijesu bili česti. Trebalo je da prođe nekoliko godina dok je Maksim dobro shvatio Evin svijet i postao svjestan nemogućnosti da se tu bilo šta promijeni. Shvatio je da se ona osjeća udobno u svom ambijentu i da će to tako ostati. Shvatio i prihvatio, kako se kaže u njegovom zavičaju, a to je omogućilo i njemu da nesmetano usmjeri svoj život prema onome što je privlačilo njegovo interesovanje: nauka, književnost, tačnije, knjige iz raznih oblasti, istorija, filozofija, politika. Čitao je sve, jer ga je interesovalo, ali bez ambicija da to javno koristi ili da se bavi politikom. To nikako. Volio je televiziju, film i ozbiljne razgovore sa uskim krugom obrazovanih ljudi, sličnih afiniteta. Njihova kćerka, koja je rođena već u prvoj godini braka, bila je veoma ljupka i mila djevojka. Voljela je svoga oca i bila je veoma pažljiva i nježna prema njemu. Ipak, još od djetinjstva, provodeći više vremena sa majkom, postajala je dio tog svijeta. Njih dvije su uspostavile odnos dobrih drugarica. Čak su i fizički bile slične, tako da bi neko ko ih ne poznaje prije pomislio da su sestre nego da su to majka i kćerka. Kada je došlo vrijeme studija, odabrala je arheologiju. Putovanja po svijetu, druženja, kulturne manifestacije i „beogradski život“ su ispunjavali vrijeme ove ljupke djevojke. Njemu to nije smetalo. Mlada, lijepa, pametna, treba da živi i da traži svoj put. Uostalom, kada ga ona zagrlila i privijela se uz njega, ne postoji molba koju joj neće ispuniti. Povremeno se interesovala za njegov posao, pričala o raznim temama, šalila se. Ona mu je, na neki način, nadomjestila ono što mu je Eva uskratila. U stvari, ona je bila vezivno tkivo između Maksimovog i Evinog svijeta. Ponekad bi njih dvoje odlazili u duge šetnje po gradu, čak i na neke važnije utakmice koje bi on poželio da gleda. Znali su i da razgovaraju o ozbiljnim temama, ona, mladalački prkosna, pravdoljubiva, sa površnim poznavanjem činjenica, on uporan, temeljit, nastojeći da joj

predoči što više relevantnih podataka i ozbiljnost svake teme o kojoj se priča. Želio je on i sina, onom svojom crnogorskom crtom. U stvari, želio je još djece, ali Eva, poslije teške trudnoće nije prihvatila nikakav razgovor o drugom djetetu, i on se morao pomiriti sa tim.

Već je ispijao drugu rakiju, a nikako nije uspijevaao da smisli kako da sve ovo saopšti Evi i Sanji. U mislima je više puta vraćao cio razgovor sa Seadom i svaki put sve jasnije osjećao da ni on ne vjeruje u znatnu vjerovatnoću izlječenja. Je li to zaista kraj? Bože, kako se sve odigralo brzo. Kroz glavu su mu prolazile sve one filozofske formulacije i biblijske poruke o ovozemaljskom, prolaznom životu. Sjećao se kako je još u gimnaziji, sa zanosom čitao opservacije Marka Aurelija o prirodnosti života i umiranja. „Svaka stvar je po svojoj prirodi predodređena da umre... Kratka sudbina je ono što je zajedničko svima...“ To je filozofija, ali sad je to bila njegova stvarnost. Ko zna je li se Aurelije sa smrću suočio onako kako je poručivao drugima – „Ostalo ti je malovremena da živiš. Proživi to, kao da si na brijegu... Neka ljudi u tebi vide istinskog čovjeka koji živi u skladu sa prirodom.“ Nasmiješio se, sjećajući se tih citata koje je sa zanosom govorio na gimnazijskom debatnom klubu. Tada je vjerovao u sve to, a bio je i ojačan onom neizmjernom snagom prve ljubavi. Bješe to jedna zanesena djevojčica iz prvog razreda gimnazije. *Nije lako popeti se na taj brijeg*, pomislio je sad kad nema ni mladosti ni one zaštite koju nosi neznanje. Ustao je i krenuo kući riješen da im večeras ne govori ništa. Detaljno će istražiti na internetu sve što ima o ovoj vrsti karcinoma, pa će onda vidjeti šta mu je činiti.

Došao je u stan, pozdravio se sa Evom, izmijenili su nekoliko uobičajenih rečenica i zatim je otišao u svoju radnu sobu. Sanja, srećom, nije bila tu. Eva je gledala neku seriju na televiziji, tako da nije ni obratila posebnu pažnju na njega.

Iako je bio fizičar, doktor fizike, ipak, kao naučnik, temeljito čitajući i analizirajući sve što je našao na internetu, došao je do zaključka da su šanse za izlječenje male, skoro neznatne. Ne, nije se predao. Boriće se za život. Samo, treba mu malo vremena da se pripremi za to. U ovom trenutku, osjećao se nesigurnim. U mislima mu je stalno bila Sanja. Kako njoj reći i kako će se ona sa tim izboriti? To ga je razdiralo najviše. Kako nju zaštititi i sačuvati od strašne stvarnosti? Sve što mu je padalo na pamet, odmah potom je izgledalo besmisleno i neupotrebljivo.

„Trebalo mi vremena da o svemu razmislim. Moram naći način da ih zaštitim. Pogotovo Sanju. Ne mogu podnijeti pomisao da ona pati...” Odjednom, osjetio je neodoljivu želju da ode u Crnu Goru, u svoje selo, da pobjegne od svega. Samo na nekoliko dana, da se sabere i pripremi za ono što se mora. Prošlo je tri godine kako nije išao tamo. Stalno se opravdavao time kako nema vremena zbog obaveza u Institutu. Povremeno bi razgovarao telefonom sa bratom, a i to je bilo sve rjeđe. Sada je osjećao neodoljivu želju da tamo u miru one kamene kuće i svog ognjišta provede nekoliko dana. Čvrsto riješen da otputuje već sutra, zaspao je predzoru.

Ustao je u uobičajeno vrijeme i krenuo u kancelariju. Eva je spavala, vjerovatno i Sanja u svojoj sobi. Sve je bilo u nekom redovnom jutarnjem ritmu. Kada je stigao u Institut, odmah se javio direktoru i rekao da će uzeti nedelju dana odmora. Naravno, nije to trebalo obrazlagati, jer je njegov kredibilitet u toj instituciji bio neupitan. Direktor je rekao samo:

– Uredu. Želim ti ugodan odmor.

Onda je telefonirao Seadu. Rekao mu je da hoće da ode u Crnu Goru na nedjelju dana, a da će nakon toga razgovarati sa Evom i Sanjom i početi sa terapijama. Do tada, neka ne govori nikome za njegovu bolest. Bila je to nepotrebna molba, jer se to kod Seada podrazumijevalo. Prijatelj je pokušao da ga ubijedi da je odlazak pogrešna odluka i gubitak dragocjenog vremena, međutim, Maksim je bio odlučan. Prekinuo je tu priču:

– Seade, znam da su mi šanse minimalne, ali boriću se. Idem u Crnu Goru, treba mi ova sedmica tamo, da se priberem, a poslije toga vraćam se ovamo i hvatam se za gušu sa tom pogani, pa kom opanci kom obojci.

Znao je Sead da je to konačna odluka, pa je pokušao da ga ubijedi da ponese neke lijekove koje će koristiti do povratka u Beograd. Maksim je to prihvatio i zahvalio mu na iskrenoj pomoći. Ubrzo, prijatelj mu je donio lijekove sa uputstvom kako da ih koristi. Stegli su jedan drugom ruku i zagrlili se. Na rastanku, Sead mu reče:

– Srećno, i pozdravi mi zavičaj!

Isprativši prijatelja, Maksim utonu u ono stanje kada misli

nesređeno lutaju. Iskrsavala su sjećanja iz najranijeg djetinjstva, mladosti i kasnijeg života u nekom haotičnom redoslijedu, a onda bi se kroz to probila svijest o bolesti i mogućnosti skorašnje smrti. U apsolutnoj tišini svog kabineta, nastojao je da se smiri i odagna sve misli. U stanju meditacije proveo je nekoliko minuta, a onda je, trudeći se da mu glas bude uobičajen, pozvao telefonom Evu i rekao joj da mu je iskrsnuo neki posao u Crnoj Gori, pa će već danas otputovati. Istovremeno, iskoristiće priliku da posjeti brata. Zadržaće se nedjelju dana. Ona se začudila što je to odlučio iznenada, ali sve je bilo u redu, poželjela mu je srećan put i zatražila da njoj i Sanji donese nešto lijepo iz Crne Gore.

Neki čudan osjećaj ispunio je Maksima kada je startovao svoj automobil i krenuo ka jugu. Nikada, još od onih brucoških dana, kada je za Dan Republike krenuo autobusom sa beogradske stanice, nije osjećao tako žarku želju da vidi svoju kuću. Sjećao se toga uzbuđenja i iščekivanja i brojanja kilometara. Poslije tri brucoška mjeseca, konačno se zaputio kući! Tada mu se činilo da autobus ide sporo, da bi on, kada bi potrčao, stigao prije. Idem kući, idem kući, odzvanjalo mu je u glavi, sada kao i u onom brucoškom putovanju. Radarska kontrola u Lipovačkim šumama i pozamašna kazna za saobraćajni prekršaj, vratiše ga u stvarnost. Nastavio je vožnju sporije, jedva zadržavajući minimalnu pažnju potrebnu za upravljanje vozilom. Misli su mu lutale od ranog djetinjstva do nekih nevažnih događaja iz skorijeg perioda. Nekim nepravilnim redom navirale su slike iz svakodnevnog života, najčešće se zaustavljajući na njegovoj porodici, Evi i Sanji. Prvi put je pomislio na to gdje bi trebalo da bude sahranjen, ako sada umre. Već dugo živi u Beogradu, voli taj grad, i za porodicu je to najbolje, a, ipak, pomišljao je i na malo porodično groblje na zaravni ispod šume, nedaleko od njihove kuće, gdje su sahranjeni svi njegovi preci, otac i majka. A onda bi se vraćao u stvarnost, osjećajući snagu i želju da se bori. Ne, ni u kom slučaju neće se predati. I najmanja šansa vrijedna je borbe i pokušaja.

Nije se zaustavljao nigdje. Nije osjećao ni glad ni umor, a na pomisao da sjedi u nekoj krajputaškoj kafani i priča sa konobarima povlačila se i povremena želja za kafom. Volio je kafu. Dnevno bi popio nekoliko i uvijek je to za njega bio užitak i izvjesni ritual. Jutros je

popio samo jednu, te je pomišljao da stane kod nekog pristojnog restorana, ali je to odgađao, osjećajući nelagodu na pomisao susreta sa drugim ljudima. Kada je ušao u Crnu Goru, više nije ni pomišljao na zaustavljanje. Uskoro će biti kod kuće, pa će popiti kafu sa bratom. Brat i snaha su sigurno kod kuće, a gdje bi inače bili? Djeca su im davno otišla u svijet, a oni već podobro zagazili u starost. Hvala Bogu, dobrog zdravlja, žive svoj mirni seoski život. Reći ću im da sam bio na nekom naučnom skupu, pa sam iznenada odlučio da se malo odmorim u zavičaju i provedem nekoliko dana sa njima. Radovaće se. Dugo se nijesu vidjeli, a voljeli su se. Snaha je bila dobra i čestita žena, puna poštovanja za svog đevera, a stariji brat, brižan kao roditelj i ponosan na svog glasovitog naučnika.

Silazak sa asfaltnog na makadamski put koji je vodio ka njegovom selu, Maksima povrati iz razmišljanja o bratu i snahi i on počne sa punom pažnjom da posmatra poznati krajolik, primjećujući svaki detalj. Opet osjeti ono brucoško ushićenje u grudima. Zavičaj, ognjište, roditelji... Korijen. To je to. Korijen. U tom trenutku kušao je punu snagu tog osjećaja. Sa nekoliko brzih treptaja odagna nagovještaj suza, ali ostade mu neka stegnutost u grlu. „Bože, kako sam mogao da tri godine ne dođem ovamo...”

Još izdaleka vidio je brata kako sjedi na klupi ispred kamene kuće. Očekivao je to. Otkad zna za sebe, pamti i tu klupu naslonjenu na zid kuće, pamti roditelje kako sjede na njoj, posjetioce... djecu kako se igraju oko nje. Kao da je to bilo centralno mjesto u tom domaćinstvu, sve se nekako odvijalo tu, ispred kuće. Pogled sa te klupe se pružao niz dolinu i sezao daleko, sve do Lima, koji je sa te udaljenosti izgledao kao neka velika zmija, a onda se drugom obalom peo do sniježnih vrhova Bjelasice. Taj osjećaj slobodnog pogleda koji seže desetinama kilometara daje posebnu snagu doživljaja. Čovjek se nekako osjeti moćnim. Sve mu je na dohvat ruke. Odavno, Maksim nije sjedio na toj klupi. Sada se radovao tome dok su mu uspomene haotično navirale. Na zvuk automobila koji je već ulazio u dvorište, brat se okrenu, a onda, poslije nekoliko trenutaka, koliko mu je bilo potrebno da shvati ko dolazi, ustade sa klupe, pomažući se štapom, raširi ruke i pođe mu u susret.

– Koje mi te vile doniješe, brate?! E, dobro mi doša! Fala

milosnom Bogu. Boja' sam se, preteće me smrt, te se nećemo više viđet'. Slavka! Viđi ko nam je doša'!

Braća se zagriše, tapšući se po ramenima, dok im je Slavka žurno prilazila, brišući ruke o pregaču i vičući ushićeno:

– Blagoš meni, blagoš meni! Ko je to nama doša'?! E, fala Bogu, đevere, puno si me obradovao. A što si to, bolan, sam? Što ne dođe jetrva i šćer?

– Bolje vas našo, snaho! Iznenada sam krenuo, a one nijesu mogle zbog obaveza, pa će doći drugi put.

– Eh, drugi put. Zaboravismo se, bolan, a život ode. Ko zna koliko nam je još preteklo. Mi se, bolan, osamili ovđe ka' dva kamena. Niko da nam dođe. Oni naši se rasturili po svijetu. To što dođu ljeti nekoliko dana, to je sve. A đeca im porasla, pa neće više ni da dođu. Ajmo u kuću, da se malo odmoriš i da se poslužiš.

– Neka, snaho, hvala ti. Sješćemo ovdje na klupu. Hoću malo da gledam dolje ka Limu...

– Idi ti Slavka, pristavi kavu, a mi ćemo na klupu dok ne zahladi, pa ćemo onda u kuću. E, brate, brate, što me iznenadi i obradova. Pa kako si? Kako su ti Eva i Sanja? Volio bih, vala, da si i njih doveo. Rijetko nam dolazite, brate, a znaš da ti mi više nijesmo za tuđe kuće i Beograd nam je daleko, te ako vi ne budete dolazili, nećemo se ni viđat'. A šteta je to, braća smo.

– Dolazićemo, brate. Ne boj se. A mogli bi i vi neki put u Beograd. Nijeste vi još za staro gvožđe, pa da vidite što se Beograd izgradio.

– Gradi se, vidimo mi to na televizoru. Samo, bojim se da će se sve preseliti u grad, a zemlja ostat' pusta. Ali, neka toga. Pričaj mi kako živite? Je li sve kako treba?

– Dobro je, brate, dobro je. Ne žalimo se. Šta ima novo kod vas? Kako su nam rođaci i komšije?

– Dobro su, dobro su. Ovo što je ostalo. A ostalo samo staro. Ode nam omladina. Ponekad me uhvati strah 'oće li imati ko da nas sa'rani. Daće Bog, pa da ispane bolje no se nadamo. Nego, da popijemo mi po jednu rakiju, eto i Slavka nosi kavu...

Dok je Savo ulazio u kuću da donese rakiju, Maksim je, gledajući ga s leđa onako pogurenog, razmišljao o tome kako su ostarali. Odzvanjale su mu one snahine riječi „ko zna kol’ko nam je još preteklo...“ *Ko zna, snaho, a čini mi se, nije mnogo, ni meni ni vama. Sve prođe, a najbrže ljudski život...*

Savo donese rakiju, a Slavka uđe u kuću da pripremi jelo. Svaki čas je donosila ponešto od onih narodnih jela, sa neizostavnim sirom i kajmakom, uvijek se pravdajući da se nijesu nadali, pa nek prezalogaje ovo što se zateklo. Ubrzo je donijela cicvaru čiji miris oživlje čitavo Maksimovo djetinjstvo. *Bože, zašto sam tako rijetko dolazio*, mislio je on.

Braća su ostala dugo ispred kuće, pričajući o običnim stvarima. U stvari, Savo je pričao novosti iz njihovog sela, pa bi onda krenula priča o prošlim vremenima. Odavno se smračilo i Slavka je više puta dolazila da ih zove da uđu u kuću. Već je bilo hladno, ali Maksimu je i to prijalo. Na trenutke je zaboravljao svoju bolest, pa bi se onda to saznanje probilo u svijest. Uspijevao je da odagna te misli, svjesno ih odlažući za neko drugo vrijeme. Možda je tome doprinijela i rakija koja mu je ove noći veoma prijala. Ipak, sustizao ga je umor, pa je predložio bratu da pođu na spavanje.

Kada se našao u maloj sobi na drvenom krevetu pokriven vunenom ponjavom, oživjele su sve uspomene. Čitavo djetinjstvo, kao neki film, odvijalo se u njegovoj svijesti. Svježina planinskog vazduha, miris okrečene sobe, besprekorna tišina remećena samo lajanjem njihovog Lisa, stvarali su neko posebno uzbuđenje, tako da nije mogao zaspati, uprkos fizičkom umoru koji je osjećao. Dugo je to trajalo i tek negdje pred zoru uspio je zaspati. Bio je to nemiran, istrzan san. Nije to trajalo dugo. Probudio ga je reski zvuk. Odnekud poznat. U trenutku nije bio svjestan gdje se nalazi. Kakav je to zvuk? A onda se počela vraćati stvarnost i sve ono što se dogodilo u prethodna dva dana. A taj zvuk?

To Savo otkiva kosu. Da, to je taj zvuk. Otkivanje kose. Bože, otkad to nije čuo! Nepomično je ležao i slušao ritmički zvuk udaranja metala o metal, o onda je ustao i počeo da se oblači. Čuo je kako napolju Slavka kori Sava.

– Šta si navalio, zorom, sa tom kosom? Pušti ga, bolan, neka se

naspava...

– Muči, ženo, neka spava u Beogradu. Ako propušti zoru, šta će mu dan? 'Oću da raskosim ovđe, pa da doručujemo na travi, a ti nam spremi ića i ne žali. Prvo nam daj po jednu rakiju, tamo na klupu pred kuću...

Maksim je stajao nasred sobe, slušajući razgovor brata i snahe. Mirni, jednostavni seoski život. Otkivanje kose, cicvara i pogled niz dolinu ka Limu.

– Bože, zašto li sam odlazio?